

Ještě o trochu dál

Uhelná komise byla z pohledu sociální politiky úspěšná, ochrana klimatu však pokulhává

Manuela Mattheß

Ona to opravdu dokázala. V noci na 26. ledna, o týden dřív, než se předpokládalo, předložila komise „Růst, strukturální přeměna a zaměstnanost“ svou závěrečnou zprávu. Jí vypracované návrhy představují důležitý krok ke slibovanému začátku konce získávání energie z uhlí v Německu. Cena za to je však vysoká a nadšení není na místě ve všech oblastech.

Zní to sice banálně, je ale velký úspěch, že se komise vůbec dokázala shodnout na výsledku, který lze považovat za politický signál už jen díky jeho dosahu. Německo skončí s uhlím, a to s jasným záměrem provést tento proces ve smyslu Just Transition, tedy sociálně únosným způsobem. Ještě před pár lety se pouhé spojení „konec uhlí“ obcházelo, nyní se může přistoupit k začátku tohoto konce.

A ten bude dokonce relativně rychlý. Komise navrhuje, aby bylo do roku 2022 ze sítě odpojeno celkem 12,5 gigawatt uhlí. Do toho jsou sice zahrnuty i elektrárny, které mají být uzavřeny i bez toho, ale mají se snižovat i další kapacity. Nejpozději roku 2038, možná už roku 2035, má být definitivní konec. Ceny elektřiny pro domácnosti a průmysl mají udržet na stabilní úrovni finanční podpůrné mechanismy, zabezpečení dodávek a vývoj cen se mají neustále kontrolovat. V následujících dvaceti letech má být vynaloženo minimálně 40 miliard eur na strukturální pomoc, starší horníci mají navíc dostat restrukturalizační příspěvek a kompenzace za ušlý důchod, dále mají být chráněni před propouštěním z provozních důvodů, mladším havířům se podle představ komise dostane nabídek na vzdělávání a rekvalifikaci. V regionech, jichž se odklon od uhlí týká především, mají kromě toho díky lepší infrastruktuře a inovacím vzniknout nová, kvalitní pracovní místa.

To vypadá dobře. Řada navržených opatření do velké míry odpovídá tomu, co zejména odbory už po léta požadují pod hlavičkou Just Transition. Na úrovni sociální politiky proto jistě lze mluvit o Just Transition a návrhy komise uvítat.

Podíváme-li se na klimatickou dimenzi navrhovaných opatření především v globálním kontextu, ohlásí se problémy. Přestože je pozitivní, že do roku 2022 má být ze sítě odpojena relativně vysoká kapacita uhelných elektráren, a tím bude možné rychle ušetřit větší množství CO₂, není jasné, co se má stát v následujících letech do roku 2030. Cesta ven z uhlí není jasně vyznačená, riskujeme tím zpomalení celého procesu a čas je, jak známo, tím, co v boji s klimatickou změnou nemáme. Rok 2038 nebo 2035 navíc není kompatibilní s teplotním cílem obsaženým v pařížské klimatické dohodě, nemluvě o cíli udržet globální oteplování na 1,5 stupni – včetně všech s tím spojených obrovských výhod pro naše ekosystémy a existenčního zajištění milionů lidí po celém světě.

Někteří teď budou tvrdit, že v zadaných úkolech nebyla globální ochrana klimatu obsažena. Tento výrok není špatně, ale nestačí. Nebržděná klimatická změna nás postihne všechny, přináší značná zdravotní a finanční rizika a je známo, že ji nezastaví státní hranice. Klimatická politika navíc znamená živou mezinárodní solidaritu a znamená převzít globální zodpovědnost, protože důsledným a rychlým odklonem od škodlivého uhlí nechráníme pouze své životní prostředí, ale staráme se také o to, aby ty země, které ke vzniku klimatických změn přispívaly nejméně, jimi taky méně trpěly. Národní a mezinárodní úroveň jsou zde úzce spjaté.

K tomu přidejme, že Just Transition, tedy spravedlivý přechod do postfosilní doby, neznamená pouze poskytnout strukturálněpolitickou podporu, ale také ambiciózní klimatickou politiku. Just Transition, to je

maximální klimatická změna spolu s co nejmenšími riziky pro lidi a jejich společenství zasažené strukturální transformací – pokud mluvíme o spravedlivé transformaci, není jedno bez druhého možné. To také znamená, že Just Transition se všemi svými výhodami udržitelného celosvětového rozvoje směřuje k cíli 1,5 °C.

S ohledem na finanční politiku je obrázek ambivalentní. Na jednu stranu je správné a důležité vybavit strukturální transformaci dostatečnou finanční podporou – to nikdo nezpochybňuje. Investice jsou zde zapotřebí víc než jinde a je nutné je využívat chytře a k prospěchu lidí v postižených regionech. V případě podpory posunu směrem k postfosilní době by mělo také být druhořadé, jak vysoký bude účet za uhlí, dokud z tranzice budou profitovat dotyční lidé. Nic nelze vytknout ani státní finanční pomoci pro zajištění stabilních cen za elektřinu, která se má postarat o sociální únosnost. Tyto investice se v následujících 20 letech zřejmě vyšplhají na stovky miliard eur, ač ještě není zcela jasné, nakolik celkový účet vyjde. Jde při tom o dobře investované peníze, které se vyplatí nejen pro hospodářskou, ale i pro sociální a vůbec celou politiku.

Komise ale také doporučuje odškodnit provozovatele elektráren uzavřených do roku 2030. Konkrétní podoba bude výsledkem vyjednávání mezi spolkovou vládou a koncerny. A právě zde je na místě opatrnost. Podle posudku vědeckého oddělení Spolkového sněmu není po zvážení možných ekonomických nevýhod pro zasažené firmy kompenzace zcela nutná, pokud se odstavení děje pro vyšší cíl, např. pro ochranu klimatu. Shoda po dobrém, založená na dialogu a kompromisech, je samozřejmě vždy lepší než chtít prorazit hlavou zeď. Hnat ale celkové náklady odklonu od uhlí do výše kvůli naddimenzované kompenzaci průmyslu, jehož obchodní model je na mnohých místech již dnes neekonomický, by obyvatelům nedávalo smysl a nebylo by to ani sociálně spravedlivé. Namísto pozlacení starých uhelných dolů by měly peníze plynout raději do strukturální transformace a inovativních projektů na podporu energetické transformace.

Komise „Růst, strukturální transformace a zaměstnanost“ vypracovala v mnoha ohledech dobré návrhy sociálně únosné podoby odklonu od uhlí a dodržení klimatických cílů pro rok 2030. Po letech stagnace se věci nyní dávají do pohybu. Vylepšení je potřeba obzvlášť v oblasti klimatické politiky, abychom skutečně mohli mluvit o Just Transition směrem k udržitelné budoucnosti. To by bylo možné např. v letech 2023, 2026 a 2029, kdy se mají podle návrhu závěrečné zprávy ověřit opatření pro konec uhlí s ohledem na zabezpečení dodávek, cenu elektřiny a efekt pro ochranu klimatu, a tím vzniká možnost dodatečného politického nasměrování. V případě ambiciózního přizpůsobení by ještě bylo možné splnit cíle pařížské klimatické dohody, jež je z pohledu mezinárodního práva závazná.

Německá spolková vláda teď musí prokázat politickou odvalu a chopit se doporučení komise jako příležitosti pro rychlé a konkrétní jednání. Pokud se v průmyslovém státě jako je Německo, které chce současně skončit s jadernou a uhelnou energií, podaří uskutečnit další kroky k realizaci, může tím pro zbytek světa být vyslán signál: Energetická transformace je možná a lze ji zorganizovat za společenského souhlasu ve prospěch všech.

Kromě kompromisu s ohledem na uhlí jsou nevyhnutelná konkrétní opatření pro snížení CO₂ v dopravě, v oblasti budov a v zemědělství. Myslel-li si někdo, že diskuze v uhelné komisi byly komplikované a ožehavé, měl by pohlédnout směrem k dopravní komisi, kde se již nyní vyskytují velké potíže. Je naléhavě nutné je vyřešit – rychle a důsledně. Další šance vyplývá ze zákona na ochranu klimatu ujednaného v koaliční smlouvě, který má spojit cíle všech resortů, a tím významně přispět k ochraně klimatu i k perspektivnímu ekonomickému vývoji země.

Velká část Němců, zejména mladých, si kvůli ochraně klimatu přeje rychlý odklon od uhlí. Ukazuje to nejen demonstrace tisíců žáků a žákyň před německým Spolkovým ministerstvem hospodářství před několika dny. Německo je tomuto cíli nyní o krůček blíž. Teď jde o to vytrvat a jednat důsledně – pro klima a udržitelnou budoucnost.